

4. Кримінальний процесуальний кодекс України/Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88.
5. Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII «Про Національну поліцію»/ Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379
6. Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України»/ Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 29, ст.233
7. Закон України від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень»/ Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 17, ст.71.
8. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 20 травня 2020 року № 405 «Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України» (зарєстрований в Міністерстві юстиції України 03 червня 2020 року за № 491/34774).

**Ганна Турчанікова,**  
ад'юнкт кафедри  
тактико-спеціальної підготовки  
Дніпропетровського державного  
університету внутрішніх справ

### **ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ БОРотьБИ З ТЕРОРИЗМОМ**

Таким чином створення ефективної системи та реально діючого механізму забезпечення національної безпеки України як захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1, п. 9 ч. 1 ст. 1] є ключовим елементом державотворення і збереження ідентичності Українського народу, розвитку і зміцнення України як демократичної, соціальної, правової держави, забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя.

Одним із ключових явищ, що унеможливує чи ускладнює реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України є тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [2, ст. 1].

Поняття терористична діяльність, за законодавством України, охоплює широке коло протиправних дій, а саме: планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів; підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях; організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах; вербування, озброєння, підготовку та використання терористів; пропаганду і поширення ідеології тероризму; проходження навчання тероризму; виїзд з України та в'їзд в Україну з терористичною метою; фінансування та інше сприяння тероризму [2, ст. 1]. Зазначене в свою чергу передбачає застосування певного кола суб'єктів для боротьби з діяльністю щодо запобігання, виявлення, припинення, мінімізації наслідків терористичної діяльності.

Ширина об'єкту як і широке коло суб'єктів боротьби з тероризмом, хоча і регламентовані Законом України «Про боротьбу з тероризмом», який визначає правові та організаційні основи цієї боротьби та створюють у своїй сукупності загальнодержавну систему боротьби з терористичною діяльністю як організовану відповідно до законодавства України сукупність суб'єктів боротьби з тероризмом та їх спроможностей у цій сфері [2, ст. 4; 3, п. 2 Р. 1], яка наділена системоутворюючими факторами, передбачає участь центральних органів виконавчої влади у межах своєї компетенції, визначеної законами та виданими на їх основі іншими нормативно-правовими актами.

Поряд з тим низка підзаконних нормативно-правових актів наводить інтерпретоване визначення такої системи: «єдина державна система запобігання, реагування і припинення

терористичних актів та мінімізації їх наслідків» [4, п. 1]; «загальнодержавна система боротьби з тероризмом» [5, Р. 2; 3, п. 2 Р. 1], що, на нашу думку, вносить певну неузгодженість та неоднозначне застосування норм законодавства у службово-бойовій діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом.

Зважаючи що поняття «терористична діяльність» є більш широким у порівнянні з «терористичним актом» та «тероризмом» на нашу думку слід узгодити підзаконні нормативно-правові акти з нормами Закону України «Про боротьбу з тероризмом» та вживати у правозастосуванні визначення «загальнодержавна система боротьби з терористичною діяльністю».

Не викликає сумнівів, що в даному аспекті доцільним з практичного погляду є наголошення не стільки на боротьбі з тероризмом, яка в принципі за своїм змістом стосується вже виявлених терористських груп, скільки на ідентифікації певного роду діяльності як терористичної, та протидії їй, що відповідає сучасному виміру тероризму.

Аналіз чинного законодавства та підзаконних нормативно-правових актів дає підстави констатувати, що діяльність центральних органів виконавчої влади, які наділені владними повноваженнями у сфері боротьби з терористичною діяльністю відповідно до своєї компетенції та підслідності злочинів координує Служба безпеки України – державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України [6, ст. 1] та відповідно до покладених на неї завдань забезпечує: «попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства, тероризму...» [6, ч. 2, ст. 2].

Суб'єктами безпосередньої боротьби з тероризмом є: Служба безпеки України; Міністерство внутрішніх справ України (Національна поліція України, Національна гвардія України, Державна прикордонна служба України, Державна служба з надзвичайних ситуацій); Міністерство оборони України; Державна кримінально-виконавча служба України; Управління державної охорони України; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи [2, ст. 4].

Міністерство внутрішніх справ України спільно з Національною поліцією організовує боротьбу з тероризмом шляхом:

- запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, вчинених з терористичною метою, розслідування яких віднесене законодавством України до компетенції Національної поліції;

- надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби під час проведення антитерористичної операції;

- забезпечує ефективне використання сил і засобів під час проведення антитерористичних операцій [2, ч. 2 ст. 5].

Відповідно до норм Закону України «Про боротьбу з тероризмом» на суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом, покладені обов'язки:

- взаємодії з метою припинення кримінально протиправної діяльності осіб, причетних до тероризму, в тому числі міжнародного, фінансування, підтримки чи вчинення терористичних актів та кримінальних правопорушень, які скоєні з терористичною метою;

- здійснення обміну інформацією;

- сприяння забезпеченню ефективного прикордонного контролю, контролю за видачою документів, що посвідчують особу, та проїзних документів з метою запобігання їх фальсифікації, підробленню або незаконному використанню;

- запобігання діям або пересуванню терористів, терористичних груп чи терористичних організацій, а також осіб, які підозрюються у вчиненні терористичних актів або причетності до міжнародних терористичних груп чи організацій;

- припинення спроб іноземців, щодо яких є дані про їх причетність до міжнародних терористичних груп чи організацій, здійснювати транзитний проїзд через територію України [2, ч. 1 ст. 8].

Координація діяльності єдиної державної системи боротьби з терористичною діяльністю та суб'єктів боротьби з тероризмом у запобіганні терористичним актам покладена на Антитерористичний центр – постійно діючий орган при Службі безпеки України [7, п. 1; 4, п. 5], що суттєво підвищило координацію і злагодженість сил безпеки та оборони України при виконанні завдань боротьби з тероризмом.

Основними завдання Антитерористичного центру є:

- розроблення концептуальних засад та програм боротьби з тероризмом, рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності заходів щодо виявлення та усунення причин та умов, які сприяють вчиненню терористичних актів та інших кримінальних правопорушень, здійснюваних з терористичною метою;
- збирання в установленому порядку, узагальнення, аналіз та оцінка інформації про стан і тенденції поширення тероризму в Україні та за її межами;
- організація і проведення антитерористичних операцій та координація діяльності суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до конкретних антитерористичних операцій;
- організація і проведення командно-штабних і тактико-спеціальних навчань та тренувань;
- участь у підготовці проектів міжнародних договорів України, підготовка і подання в установленому порядку пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері боротьби з тероризмом, фінансування проведення суб'єктами, які ведуть боротьбу з тероризмом, антитерористичних операцій, здійснення заходів щодо запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності;
- взаємодія із спеціальними службами, правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними організаціями з питань боротьби з тероризмом. [2, ч. 1 ст. 7; 8, п. 3].

Антитерористичний центр складається з Міжвідомчої координаційної комісії та штабу, а також координаційних груп та їх штабів, які створюються при регіональних органах Служби безпеки України.

На Міжвідомчу координаційну комісію при Антитерористичному центрі, до складу якої входять, у тому числі, заступники Міністра внутрішніх справ України, заступники голови Національної поліції, безпосередньо покладаються обов'язки координації дій і взаємодії суб'єктів боротьби з терористичною діяльністю на загальнодержавному рівні та координація діяльності функціональної підсистеми єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків [4, п. 5].

На координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України, до складу яких за аналогією входять представники Головних управлінь Національної поліції в областях, покладаються обов'язки координації дій і взаємодії суб'єктів боротьби з терористичною діяльністю на місцевому рівні та управління територіальними підсистемами єдиної державної системизапобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків [4, п. 5].

Підсумовуючи вище викладене слід зазначити, що організація взаємодії і координація діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом покладається на Антитерористичний центр при Службі безпеки України та здійснюється в залежності від рівнів терористичної загрози шляхом обміну інформацією, координації дій суб'єктів боротьби з тероризмом (у разі встановлення рівнів терористичної загрози «сірий (можлива загроза)», «синій (потенційна загроза)» і «жовтий (імовірна загроза)») у формі проведення засідань Міжвідомчої координаційної комісії Антитерористичного центру при Службі безпеки України, а також координаційних груп при регіональних органах Служби безпеки України.

У разі встановлення рівня терористичної загрози «червоний (реальна загроза)» взаємодія суб'єктів боротьби з тероризмом відбувається шляхом спільного виконання службово-бойових завдань у формі антитерористичної операції – комплексу скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності.

---

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

2. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.

3. Про Порядок проведення огляду загальнодержавної системи боротьби з тероризмом : Указ Президента України від 9 липня 2019 року № 506/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/506/2019#n9>.

4. Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 року № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-%D0%BF#Text>.

5. Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні : Указ Президента України від 5 березня

2019 року № 53/2019. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text>

6. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-ХІІ. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#top>.

7. Про Антитерористичний центр : Указ Президента України від 11 груд. 1998 р. № 1343/98 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 7. – Ст. 300.

8. Про Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України : Указ Президента України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379/99#Text>.

**Валерія Жиляк,**

студентка юридичного факультету  
Дніпропетровського державного  
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник:*

д.ю.н., проф. **Припутень Д. С.,**  
професор кафедри  
загальноправових дисциплін  
Дніпропетровського державного  
університету внутрішніх справ

### **ЗАХОДИ ПРИМУСУ У МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Примус – це створення для іншої особи умов, за яких їй не залишається нічого іншого, як здійснити певну послідовність дій, визначену суб'єктом примусу. В українському розумінні, владу ототожнюють з насильством або примусом. Навіть визнання легітимності влади не ґрунтується на розумінні їх природи за межами насильства та примусу. На мою думку, право виступає розумом політики. Навіть І. Кант трансформує право на практичний розум у формі примусу до моральної поведінки: «Правомірним є будь-який вчинок, при якому прояв вільного свавілля кожного, може співіснувати з волею всіх інших людей»[1]. Це означає, що закон як «розум» не скасовує примусового характеру влади, а навпаки надає їй характер тиску на розумний закон.

«Примус може бути фізичним, спрямованим на заподіяння шкоди тілу, або психологічним, спрямованим на шкоду психічній природі людини, або моральним» [2]. Питання співвідношення між владою та насильством і примусом розробляється в парадигмі спілкування. Примус не можна розглядати як засіб будь-якого спілкування, оскільки спілкування складається насамперед із трьох елементів: інформації, спілкування та розуміння. Примус як засіб впливу на владу, спрямований завжди лише на підлеглого, здійснювати чітко визначений ланцюг дій з урахуванням потреб та інтересів керівника.

В самому примусі слід розрізнити також використання сили й насилля. Застосування сили – це тиск на основі страху. Насилля – це використання сили, примусу стороною, якій таке право не надається законом. Застосування сили – це інституціоналізований примус, насильство – поза законом. Момент примусу присутній у насильницьких діях завжди, а от шкоди може і не бути. Тобто він виступає як можливий і ймовірний, але необов'язковий наслідок примусової дії. Зазвичай, обговорення питання щодо примусу обмежується лише таким його видом як державний примус. У будь-якому випадку правова держава і закон загалом, як регулятор суспільних відносин, безсумнівно, забезпечуються державним примусом. Однак, вплив на фізичних та юридичних осіб не обмежується лише з боку держави та її органів. Такі категорії як «правовий примус» та «державний примус» співвідносяться як одне ціле та складова частина, оскільки зміст правового примусу є не вичерпним державним примусовим заходом [3].

Залежно від суб'єкта впливу примусових мір примус можна поділити на публічний та приватний. Суб'єктом публічного примусу є сама держава, її органи та посадові особи. Характерною особливістю цього виду примусу є те, що, по-перше, суб'єкт його застосування наділений певними владними повноваженнями, та, по-друге, застосування заходів примусу є його обов'язком. Суб'єктом же приватного примусу виступає особа, яка не має владних